

e) Olyan javaslatok, amelyek nehezen beszerezhető importanyagoknak, vagy értékes belföldi anyagoknak kevésbé értékes vagy belföldön biztosítható anyagokkal való helyettesítését célozzák. Az ilyen jellegű javaslatok (pl. színesfém megtakarítása, fa helyettesítése, vagy import fűtőanyagok gyengébb minőségű hazai fűtőanyaggal való helyettesítése stb.) nagyon fontosak a népgazdasági tervek alátámasztása, megvalósítása, vagy túlteljesítése szempontjából. Viszont nem biztos, hogy meglévő árrendszerünk és önköltségszámítási módszereink mellett forintban kifejezhető népgazdasági eredmény is mutatkozik. Lehetséges, hogy belföldi forintban többeltráfordítás mutatkozik (például bizonyos vasbetonszerkezetek alkalmazása fa helyett stb.) és mégis népgazdasági érdek fűződik ahhoz, hogy a nehezen biztosítható devizát folyó forint igénybevételével, illetve belső munka révén helyettesíthessük. Ilyen esetekben gyakran határozott népgazdasági érdek fennforgása mellett forintban kifejezhető népgazdasági eredmény nem is mutatkozik.

f) Olyan javaslatok, amelyek a termelési veszteségek, selejt, hulladék stb. csökkentésére vonatkoznak. Az ilyen típusú javaslatok népgazdasági eredménye az esetek többségében jól kalkulálható. Itt olyan megtaka-

rításról van szó, amely nem közvetlenül a gyártmányon csökkenti az anyagmennyiséget vagy a munkaráfordítást, hanem a gyártás során bizonyos technológiai vagy szervezési hibák miatt selejtként vagy hulladékként kieső anyagmennyiséget vagy munkaráfordítást ment meg és tesz népgazdaságilag használhatóvá.

g) Olyan javaslatok, amelyek célja valamely termelési folyamat vagy ipari jellegű szolgáltatás egyenletességének, folyamatosságának, vagy üzembiztonságának javítása. Az ilyen javaslatok is igen értékesek lehetnek. Gondoljunk csak például az áram- vagy gázszolgáltatás zavartalanságának biztosítására vagy arra, hogy előre nem látott áramkiesések milyen pénzben ki nem fejezhető, de mégis nagy veszteséget okoznak a termelés folyamatában. Az ilyen javaslatok pénzügyi pontos kiértékelése is alig lehetséges.

A dolgozók biztonságát védő újítások

h) Olyan javaslatok, amelyek célja a dolgozók biztonságának növelése munka közben, balesetek elhárítása, vagy egészségesebb munkafeltételek biztosítása, általában a munkakörülmények javítása, munkavédelem. Az ilyen típusú javaslatok forintbeli kiértékelése a legnehezebb, legtöbbször nem is lehetséges és az ilyen jellegű javaslatokra a jövőben mégis fokozott mértékben van szükségünk.

i) Olyan javaslatok, amelyek célja a termelés szervezésének egyszerűsítése, vagy gazdaságosabb szervezés alkalmazása, ami végsősoron a termelés vagy az ügyek intézésének meggyorsításán felül pénzben is kifejezhető anyag vagy munkabérmegtakarítással jár. Az ilyen jellegű hasznos javaslatok esetén sem lehet rendszerint pénzben kifejezni az eredményt.

Még felsorolhatnánk a fenti fontosabb területek elhatárolásán kívül további olyan célkitűzéseket, amelyeket az újítóknak szem előtt kell tartaniuk, függetlenül attól, hogy kimutatható-e közvetlen forintmegtakarítás vagy sem.

Eppen ezért kell az új rendeletben arra törekedni, hogy újítóink és feltalálóink megfelelő ösztönzést kapjanak a fent felsorolt típusú javaslatok bármelyikének megtételére is. A jövőben ne érvényesülhessen sokkal gyengébb anyagi ösztönzés a közvetett megtakarításokra vonatkozó javaslatoknál, mint a közvetlenül kalkulálhatóknál.

Fentiek azt jelentik, hogy nemcsak a díjskálát, hanem a javaslatok elfogadási módját, az értékelés irányelveit és az utólagos értékelés módszereit is meg kell majd változtatni, hogy ezek az eddig kellően meg nem oldott problémák megoldást nyerjenek. Pedig mindaz, amiről a fentiekben szó volt, a rendeletnek csupán egyetlen fogalmához, a népgazdasági eredményhez kapcsolódtak.

Hozzászólás az újítói jog módosításához

A találmányok és újítások létrehozása általában három különböző jellegű tevékenység — az elméleti munkálás, a gyakorlati kivitelezés és végül az elhelyezés — elvégzését teszi szükségessé.

A találmányi és újítói jog feladata mindazon intézkedések megtétele, amelyek e három tevékenységi terület fejlődéséhez, előmozdításához és problémáinak megoldásához szükségesnek mutatkoznak. Oda kell tehát hatni, hogy: 1. emelkedjék a találmányok és újítások műszaki színvonala, 2. újabb rétegek kapcsolódjanak be a találmányi és újítói tevékenységbe, 3. a feltalálók és újítók kapjanak segítséget a kivitelezéshez és 4. az elhelyezéshez.

I.

Korunk a természettudományok rohamos fejlődésének kora. A természettudományok különféle területén előálló újabb eredmények rendkívül fontos befolyást gyakorolnak a találmányok (és eredeti újítások) keletkezésének ütemére és színvonalára.

A természettudományos eredmények jelentős része ugyanis készen szolgáltatott elméleti alapot nyújt a találmányi tevékenység számára, ami a találmányi tevékenység folyama-

tosságát és magas gazdaságértékét jelentheti. Mindez azonban csak akkor jöhet létre, ha minél több olyan feltalálónk van, aki a kor tudományos és technikai színvonalán mozog, nem pedig valami kezdetleges ötlet-színvonalon, amelynek a kor valódi problémáihoz semmi köze.

Ha figyelembe vesszük, hogy a találmányok és eredeti újítások szellemi értéke az ipari termelésben gazdasági értékke alakul át, amely gazdasági érték viszont közvetlen tényezője a nemzeti jövedelemnek, a népesség foglalkoztatottságának, a kül- és belkereskedelmi mérlegnek: akkor nyilvánvalóvá válik, hogy a valódi érdek és cél nem állhat meg ott, hogy legyen találmányi és újítói tevékenységünk, amit azután adminisztrálhatunk, hanem meg kell keresni azokat az eszközöket és módokat, amelyekkel a találmányi és újítói tevékenység tudományos és szellemi értékszínvonalát emelhetjük.

E cél elérésére, természetesen számos módon törekedhetünk. Ezek közül két — talán kevésbé kézenfekvő — tennivalót szeretnék megemlíteni. Az egyik az, hogy a találmányi kultúra általános fejlődését szolgálja a találmányi tevékenységgel kapcsolatos szellemi tevékenységnek önálló tudományként való kiépítése.

Ez a tudományág — mondjuk ta-

lálmánytan néven — feldolgozná a találmányi tevékenység történelmi, jogi, gazdasági, statisztikai, lélektani, pedagógiai és műszaki vonatkozásait: elsősorban hazánkra, de ezenkívül egyéb területekre, illetve társadalmi egységekre vonatkozólag is.

A másik — és ez a fenténél hamarabb megvalósítható lenne — egy találmányi tanszék felállítása a műszaki főiskolákon azzal a rendelkezéssel, hogy emelje ki a műszaki oktatás bármely fokán alkotó képzelőerőről tanúságot tett növendéket és így olyan nevelést adjon, amely felruhazza a növendékeket mind a szakmai tudományos képzettséggel, mind a műszaki képzelőtehetséggel.

A fentiek mellett azonban nem szabad megfeledkeznünk arról, hogy a nem szakembernek is lehet műszaki vonatkozású, eredeti gondolata, sőt esetleg nagy horderejű gondolata. A nagy találmányok története azt mutatja, hogy jó részük minden előzetes kutatás nélkül — egy váratlan képzettségszítás nyomán bukkant fel. Ez a feltalálási mód az emberi szellemnek olyan sajátossága, amely nyilván jelen van a természettudományi és technikai fejlődés korszakában is. A különbség azonban az, hogy a fejlett szaktudományok és technika korában — amelyek a szakemberek feltalálói tevékenységet támogatják — a laikus feltaláló sokkal nehezebben juthat szerephez.

A laikus feltalálók eredeti gondo-

latának „ötletének” megmentését érhetnénk el a „találmányi (és eredeti újítási) előterv”-nek nevezhető fogalom bevezetésével. Ez azt jelentené, hogy eredeti műszaki gondolatát — esetleg olyan mérvű kidolgozással, mint ameddig azt saját maga el tudta vinni — bárki benyújthatná az OTH-hoz, ami védettséget jelentene mindaddig, amíg a benyújtott javaslatot el nem bírálták eredetiség, megvalósíthatóság és általános színvonal szempontjából. Megfelelés esetén a védettség fennmaradna, a javaslatot pedig közzétennék. A javaslat nyilvánosságra hozatala mindenki számára jogot jelentene ahhoz, hogy a javaslatot kidolgozza és az OTH-hoz benyújtsa. Az elsőnek benyújtott, megfelelőnek talált kidolgozás szerzője társas viszonyba kerülne a javaslat szerzőjével oly módon, hogy a jövedelem megosztásának arányát az OTH állapítaná meg: aszerint hogy a megvalósításhoz milyen arányban járult hozzá az ötlet felvetője és kidolgozója.

Természetesen maga a javaslattevő is benyújthatna kész megoldást, miután — a bejelentés védelme mellett — nyugodtan megbeszélhette javaslatát a szakemberekkel.

II.

A találmányi és újítói mozgalom kiterjesztésének, szerintem előfeltételét képezi — mint erre az Újítók Lapja augusztus 20-i számában rámutatni igyekeztem — a minősítésnek jelenlegi, kettős kategorizálása helyett a hármas kategória (viszonylagos újítás, eredeti újítás, találmány) bevezetése.

Ez elgondolás szerint az eredeti újítás szerzője is kapna — a találmánynál rövidebb időre szóló — szerzői tanúsítványt, amelynek alapján eredeti újítását értékesíthetné oly módon is, hogy annak saját maga által való készítésére és forgalombahozatalára iparhatósági engedélyt adnának.

Alligha szorul indokolásra, hogy milyen nagy vonzóerőt jelentene az újító ilyen lehetősége. A megvalósítás, úgy gondolom, népgazdasági szempontból is indokolt. Mert a termelői foglalkoztatottság kiterjesztése és új cikkek forgalombahozatala — anélkül, hogy a nagyüzemi termelésnek kellene viselnie az ismeretlen gazdasági eredményű cikk bevezetésének kockázatát — népgazdaságilag is csak hasznos lehet.

Nagy jelentőségű volna a kisipar intenzívebb bevonása is a feltalálói és újítói mozgalomba. E szempontból mindenekelőtt azt kell hangsúlyozni, hogy a technikai fejlődés a kisipar találmányi és főleg eredeti újítási tevékenységét nem szorítja ki és nem teszi feleslegessé, hanem épp ellenkezőleg: minél rohamosabb a technika fejlődése, annál határozottabban körvonalazódik a kisiparnak az a szerepe, hogy a technikai

fejlődés mellett az izlésbeli fejlődést és kultúrát szolgálja.

III.

A találmányok és újítások kivitelezéséhez, vagyis a gondolatnak a tárgyi világba való áttételéhez, legtöbb esetben próbálgatásra, kísérletezésre van szükség — ha ez sikeresen ment végbe, köztudomás szerint prototípuspéldányokat kell készíteni. E munkálatokhoz nemcsak az üzemi vagy szövetkezeti dolgozóknak, hanem más foglalkozású feltalálónak és újítónak is szüksége lenne munkaeszközökre, bizonyos mennyiségű, rendszerint zárolt anyagra, az arra érdemeseknek pénzügyi támogatására.

Mindebből természetesen következik, hogy az 53/1953. sz. rendelet helyes kezdeményezését folytatni kell és ehhez képest a kísérleti műhely igénybevitelének lehetőségét, továbbá bizonyos mennyiségű anyag felhasználását lehetővé kell tenni minden — találmánnyal vagy újítással komolyan foglalkozó — egyén számára.

Az arra érdemes találmányi és eredeti újítási munka számára pénzügyi támogatást kell biztosítani a nem vállalati vagy szövetkezeti dolgozók és a kisipar számára is.

A találmányokkal és újításokkal kapcsolatos, különféle nyersanyag kérdések és igények átfogó szempontú elbírálásával valamely erre alkalmas szervezet lehetne megbízni; esetleg e célból az érintett minisztérium, az OTH, továbbá a kül- és belkereskedelmi minisztérium kiküldötteiből álló szervezet létesíteni.

IV.

Amikor a feltaláló vagy újító befejezte a maga — sokszor évekre visszanyúló — munkáját, természetesen szeretné tető alá juttatni és megvalósultnak látni találmányát vagy újítását.

E törekvés során azonban bonyolult és aprólékos jogi, gazdasági, igazgatási és műszaki kérdésekkel és szempontokkal kerül szembe, melyekben esetleg nem ismeri ki magát és amelyekkel rendszerint nem tud megbirkózni. Így sodródik esetleg sok felesleges és emellett költségekkel is járó utakra, felesleges vitákba, szerkesztőségekhez, állami szervekhez intézett panaszok szövevényébe. Mindenképpen hiánypótlónak gondolom, tehát a régi „szabadalmi ügyvivői” foglalkozási ág korszerű formában való felújítását. Az ezzel foglalkozókat talán találmányi és újítási ügyvivőnek nevezhetnénk. Korszerű működési szabályzat, méltányos díj-szabás-skála mellett működő nyelvi, jogi és műszaki képzettségű és e célra szolgáló vizsgával képesített szakemberekre gondolok, akiknek működése szakszerű képviselést jelentene a feltalálói és újítók számára, akik szükségét éreznék igénybevitelüknek, ezenfelül szervezetük útján

teendő, időközönkénti jelentéseikkel szakszerű és tárgyilagos tájékoztatást nyújthatnak a találmányi és újítási ügyek körül szerzett konkrét tapasztalataikról.

Zalai Viktor

A szerkesztőség nem mindenben ért egyet a szerző véleményével, különösen a „találmánytan” és a „találmányi tanszék” gondolatát tartjuk irreálisnak. Mégis helyt adunk e cikknek, hogy ösztönözzük a vita kibontakozását a feltalálói és újítómozgalom elvi-gyakorlati kérdéseiről.

Újítások

az állami gazdaságokban

A vegyszeres gyomirtó- és permetezőgépre eddig négy gazdaság dolgozóit jelentettek be különböző újításokat. Így Millei Lajos, a bikali gazdaság gépcsoportvezetője és társai, Kupits László, a zalaszentgróti gazdaság gépcsoportvezetője és társai, továbbá Réczey László, az alsóperdi gazdaság főmérnöke és Jakuda Gyula, a lábadi gazdaság gépcsoportvezetője. Újításaik fontosak gabona-termelésünk szempontjából, mert ha a gyakorlat igazolja az eddigi kísérleteket, a jövő termelési évben a gazdaságok vegyszeres gyomirtását egészen géppel tudják végezni.

A Zetor traktorra szerelhető motoros darura ketten nyújtottak be újítást. Az egyiket Szép Nándor, a mátészalkai állami gazdaság szerelője, a másikat Elm József, a bajai állami gazdaság szerelője készítette. Az újítások a gazdaságok szállításakarmány és darabosáru rakodását oldják meg. Érdekes ez a két újítás azért is, mert a Zetor-ra szerelhető daruval egyideig a kutatóintézetek dolgozói is foglalkoztak. A helyesnek bizonyult megoldást végül a gazdaságok szerelői dolgozták ki.

Az igaerő alkalmazását teszi feleslegessé Fülöp Rudolf, a görgösgali állami gazdaság szerelőjének újítása: a hidraulikával működtethető zetoros gereblye. Aratásnál és szénagyújtásnál a lógereblye helyett megoldja a traktoros gyűjtés problémáját és ezzel a Zetor kihasználását fokozza. A Zetorra szerelhető forgótárcsás műtrágyaszóró Thali Kálmánnak, a császártöltési állami gazdaság főagronómusának és Somogyi László műhelyvezetőnek újítása. Lényege az, hogy a függőleges tengellyel forgó vízszintes síkú tárcsásdob a rákerülő műtrágyát minden irányban kiszórja.

Hatszáz vetőgép átalakítása kezdődik meg Molnár Jánosnak és Benesotzky Antalnak, a mátészalkai gazdaság főmérnökeinek újítása nyomán. Az újítás lényege: a „TV-30” típusú traktoros vetőgép átalakítása merítővályúsra. Eddig a gép egyetlenül vetett és ezért az agronómusok nem szívesen használták. Az átalakítás befejeztével gazdaságaink megfelelő traktoros vetőgéppel rendelkeznek majd.

B. J.